

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LANDSBYEN
HERNING

1900-1914

EFTER ET FOREDRAG I HERNING ROTARY KLUB

AF MATERIALIST

SV. A. GJEDING-THISTED

POUL KRISTENSEN · HERNING 1972

Forfatteren som ung, ca. 1902

For 60 Aar siden var Herning en Landsby med knap 7.000 Indbyggere, saa det er en helt fantastisk Udvikling, der har fundet Sted op til i Dag, hvor Storkommunen har over 54.300 Indbyggere.

Kun meget faa af Byens Indbyggere i Dag har noget som helst Kendskab til Landsbyen Herning. Derfor kunde det maaske interessere at høre lidt om en indfødt Borgers Indtryk fra den Tid.

Først lidt om min Baggrund.

Jeg er født her i Herning 1898. Min Far havde startet sin Materialhandel 1892 i Bredgade 4, hvor Løveapoteket nu er.

Løveapoteket paa Hjørnet af Østergade og Smedegade, indtil 1915. – Førstesalen eksisterer uforandret i Dag, medens Stueetagen er helt ændret (Schack Nielsen)

Omkring 1912 kom der en ny Apoteker til Byen. Danmarks yngste forøvrigt. Apoteket laa dengang paa Hjørnet af Østergade og Smedegade. Den nye Apoteker var klar over, at med den rivende Udvikling, der fandt Sted i Herning, vilde Byen snart være saa stor, at der vilde være

Bredgade set fra Torvet, ca. 1910. Huset til højre er Eydes Købmandsgaard (senere Chr. Poulsen). Det næste Hus er Bredgade 4, nu Løveapoteket. – Det høje Hus t.v. med Telefonledningerne paa Taget er Bredgade 3. De to høje Butikker og de to Kælderbutikker kan lige skimtes

Basis for Oprettelsen af endnu et Apotek, og saa gjaldt det om at ligge i den bedste Ende af Byen, hvilket man ansaa den vestre for at være.

Derfor købte Apoteker Elming Bredgade 4, og opsagde

min Far, som saa maatte finde et andet Sted at drive sin Forretning. Han købte saa Bredgade 3, hvor vi stadig bor, og den 1. November 1914 flyttede vi saa over Gaden.

Jeg kan lige her nævne, at Bredgade 3 er bygget i 1898 af Murermester Rønnow, medens Bredgade 4, altsaa det nuværende Løveapotek, er betydeligt ældre. Gamle Billeder viser, at det oprindeligt kun var opført i eet Plan, saa Førstesalen er altsaa sat paa senere. Murermester Rønnow forlangte 55.000 Kr. for Ejendommen, men Far vilde kun give 50.000 Kr. Efter nogle Forhandlinger enedes man om at mødes paa Halvvejen, altsaa 52.500 Kr., *men* i denne Pris var inkluderet en meget omfattende Ombygning fra Kælder til Kvist. Der var nemlig to høje Butikker og to Kælderbutikker. Man havde allerede dengang fundet ud af, at Kunderne skulde kunne gaa lige ind i Butikken uden Trapper. Derfor maatte Butiksgulvene baade i Stuen og i Kælderen sænkes og hele Huset undermures. Desuden skete der store Ændringer baade paa 1. og 2. Sal. Med de Erfaringer jeg har efter en Ombygning foretaget i 1971, vilde de Ændringer, som dengang blev foretaget, med Priser af i Dag, have kostet omkring en halv Million, saa man maa jo sige, at man fik noget for sine Penge dengang.

1914 flyttede vi, som nævnt, over Gaden og samme Aar forlod jeg Byen og var borte til 1923. Bortset fra disse 9 Aar har jeg boet al min Tid paa Bredgade og indtil 1914 altsaa ovenover det nuværende Løveapotek.

Herning er jo vokset op omkring Landevejen Ringkøbing-Silkeborg, omkring Kroen og den Arrestbygning, som Gjellerupboerne ikke vilde have.

I min Drengetid var alle Gader og Landeveje grusbe-

Bredgade 3 efter Ombygningen i 1914. Ogsaa her det obligatoriske Gadespejl

Interiør fra Bredgade 4, ca. 1910, med mine Forældre. – Paa Væggen ved Siden af Klaveret en Mandolin og en Strygecitar

lagte, altsaa ogsaa Hovedgaden, som havde Træer paa begge Sider.

Ud fra Hovedgaden gik de samme Gader, som der gør i Dag. Men de var ikke bebygget ret langt ud. De eneste Gader, der havde nogenlunde sammenhængende Bebyggelse, var Hovedgaden, Søndergade, Skolegade, Smallegade og Bethaniagade. Praktisk talt var alle de andre kun bebygget et lille Stykke ud fra Hovedgaden. Nørregade

Epidemisygehuset i Nørregade, 1914. (De gamles Hjem)

var kun bebygget til Ths. Nielsensgade. Lidt længere ude laa der en Gaard. De lange lave Bygninger, som nu er De gamles Hjem, var dengang Byens Sygehus. Som ganske lille var jeg indlagt paa Epidemisygehuset her i Nørregade med Difteritis. Min Far og Boghandler Jacobsen skiftedes til at bære mig derned. Jeg sad ganske stille, lunt indpakket i et Tæppe, og husker, jeg hørte dem tale om, at: »Han er nok faldet i Søvn«.

Langt, langt ude paa Hjørnet af Nørregade og Viborgvej laa der et ganske lille, straatækt Hus, som kaldtes

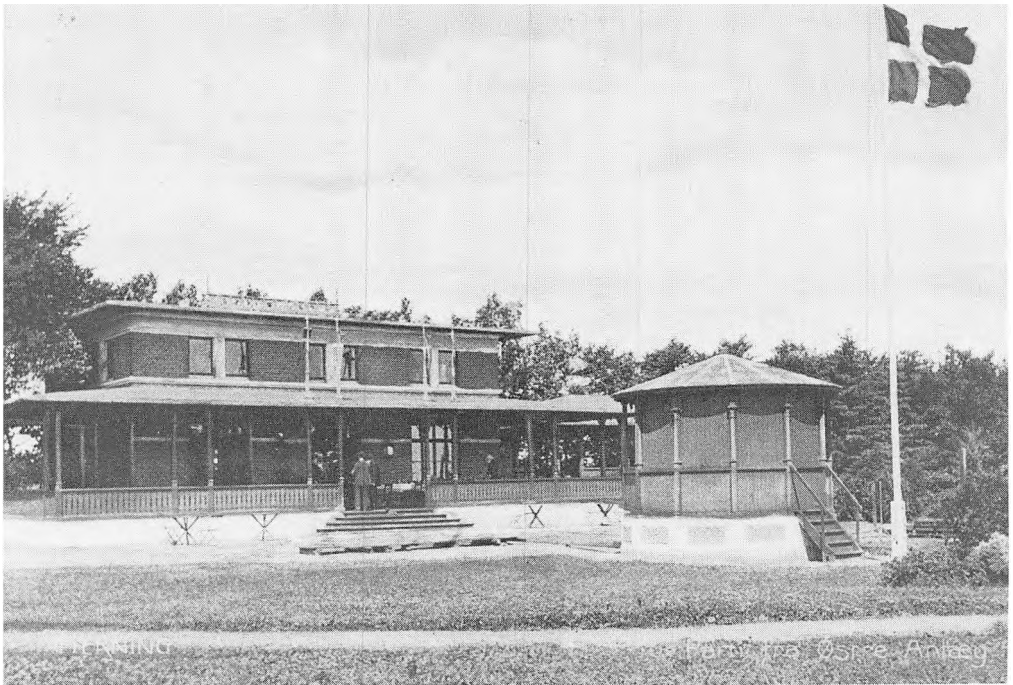

Sygehuset i Nørregade, 1914, senere De gamles Hjem

»Snurom«, og lidt ude ad Viborgvej laa Polakhuset, Nr. 29, hvor Herningsholms polske Arbejdere boede.

Polakkerne var ganske sikkert fredelige Mennesker, men af en eller anden Grund var vi bange for at gaa forbi Huset, især hvis det var mørkt. – Men hvad skulde vi ogsaa saa langt uden for Byen?

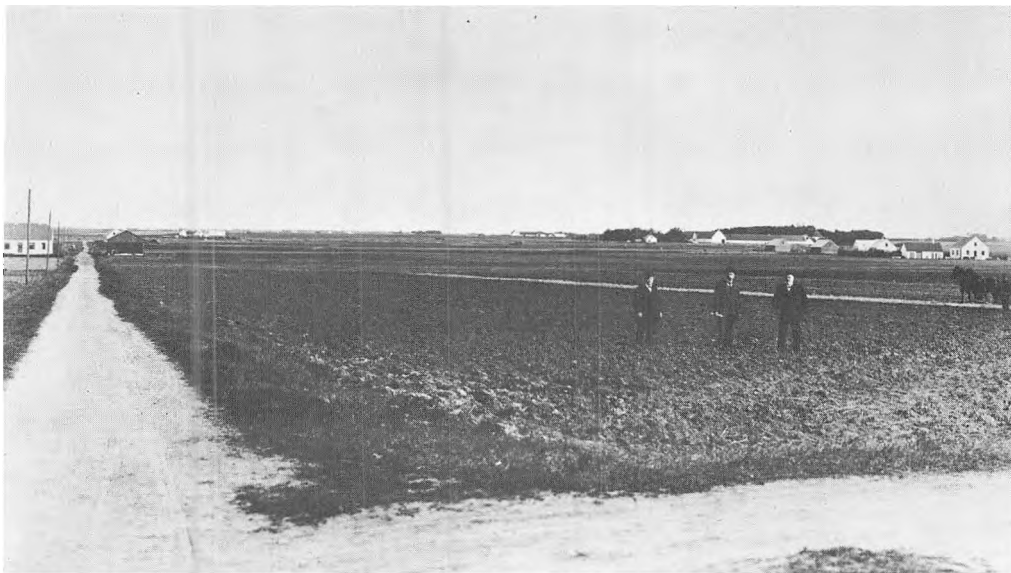
I Mindegade og Smedegade var der Marker paa de nederste Trediedele eller Halvdele. At disse Marker ikke var

Hotel Hernings eller Poul Andersens Anlæg, 1907. I Pavillonen holdtes Fester og Baller om Sommeren. Huset eksisterer stadig (Kampmannsgade 14)

helt smaa ses deraf, at Cirkus Bech Olsen opslog sine Telte paa den østre Side af Mindegade. Senere brugte han en Mark, der hvor Toldboden nu ligger.

Cirkus fik jo alt deres Tros med Jernbanen, saa det var jo betydeligt nemmere end at køre helt ud paa Markedspladsen, som ellers blev brugt.

Udsigt over det bare og flade Land set fra Hjørnet af Fynsgade og Ths. Niensgade. Den store hvide Gaard oven over de tre Herrer er Herningsholm. Ca. 1905

Kampmannsgade kendtes ikke. Der laa Hotel Hernings Anlæg med en Pavillon, som iøvrigt staar der endnu (Nr. 14). Fra Hovedgaden førte kun en Sti eller Smøge derned, og her holdtes Grundlovsfester og Baller om Sommeren.

Det var ikke alle Byens Gader, der var i lige god Stand. Smallegade kaldtes med Rette Smaddegade, og Sølvgade kaldtes Sølegade. Her kunde man komme ud for 20-30 cm dybe Hjulspor.

Naar man stod ved det sidste Hus i en Gade, havde man

Herring set fra Nord, ca. 1900. Her kom Østre Kirkevej til at ligge. Kirken, Nordlyset og Muremester Rønnovs Villa ligger der stadig. Manden med Riven er Graves Kjærgaard og Fruen siddende

frit Udsyn 10-15 Km ud i Landskabet. Der fandtes nemlig ikke et Træ og ikke et Læbælte, saa langt Øjet rakte. Man kunde se milevidt ud til alle Sider.

I den Forbindelse kan jeg fortælle, at min Far og vor Nabo, Boghandler Jacobsen, i Fællesskab havde en Have paa Østre Kirkevej.

Det sidste Hus paa Vejens østre Side var Pastor Ter-

kelsens, nu Nr. 12. – Nr. 10 blev bygget af en Landmand, Graves Kjærgaard, som havde Kostald i Nr. 8. Denne blev senere ombygget, og her havde Herning Friskole til Huse i sine første Aar.

Paa Vejens vestre Side laa kun et Hus, Nr. 3, og lige efter dette Hus laa vores Have. Nord for Pastor Terkelsens Hus og vores Have var der Marker, og der har jeg sat Drager til Vejrs og leget med Telte. Ikke saadanne fine Telte, som Børnene nu leger med; det var kun tre Pinde med Kaffesække over.

Vi lavede engang en stor sekskantet Drage, jeg tror, den har været ca. en Meter i Diameter. Den kunde trække en Legevogn med en Dreng i med ret god Fart hen over Marken.

Haven var lang, men lidt smal. I Dag ligger der 3 Villæer i den. – Det var en meget smuk Have. Man sagde, at Folk kom rejsende udenbys fra for at se den. Det er nu nok Lyv, men det sagde man altsaa.

Hver Middag Kl. 1 gik de to Ejere til Haven for at holde den i Orden, og naar de passerede Sagfører Dejgaards Kontor paa Torvet, sagde den gamle Fuldmægtig: »Nu kommer det midtjydske Haveselskab«.

Midt i Haven var der et Redskabsskur bygget af Cementsten. Taget var fladt, og der førte en Trappe derop. Der har jeg staaet mange Gange, naar vi havde Gæster i Haven, og hørt min Far udpege 7 Kirker, som man kunde se derfra, skønt man kun kunde se ca. 60° af Horisonten. Det var Gjellerup, Sunds, Simmelkjær, Ilskov og Feldborg. Den sjette kan jeg ikke huske. Men Far gik aldrig længere end til og med den 6., og Gæsten, som omhygge-

Familien J. Gjeding Thisted, ca. 1902

ligt havde talt med paa Fingrene, spurgte saa: »Hvor er saa den syvende?« Saa vendte Far ham en halv Omgang, og efter at man havde spejdet ud i Horisonten efter de mikroskopiske Prikker, virkede Herning Kirke, i hvis Skygge man jo næsten stod, kolossal stor.

Episoden siger jo lidt om, hvor fladt og bart her var saa at sige hele Horisonten rundt, naar man, fra et Punkt hævet mindre end to Meter over »dagligt Vande«, havde 7 Kirker indenfor Synsvidde. Paa Markerne lige uden for Haven græssede to gulbrune Islændere, som tilhørte Isenkræmmer Junget (nu Axel Jensen). Der kunde man ofte redde sig en Ridetur, naar Hestene skulde hjem.

Østergade, ca. 1890. – Hotel Herning er opført 1886. – Lige midt for Gaden skimtes Eydes Købmandsgaard paa Hjørnet af Torvet

Undertiden havde vi vores Aftensmad med i Haven. Men næsten hver Aften hele Sommeren igennem kom Havgusen mellem Kl. 19 og 20, og saa kunde vi lige saa godt gaa hjem, for samtidig blev det hundekoldt. Nutil dags er det yderst sjældent Havgusen kommer helt her ind, den spredes af Plantagerne ved Vestkysten.

Men tilbage til Hovedgaden. Det var som nævnt en Grusvej med Træer paa begge Sider, og naar det regnede, blev der noget pløret. Alt dette Pløre blev skrabet ud til Siderne, hvor det laa i Bunker paa 20–30 cm Højde. Det gjorde selvfølgelig ikke noget om Dagen, men hvis man skulde over Gaden om Aftenen i den sparsomme Belysning, de spredte Gaslygter gav, kunde det godt være ubehageligt at træde ud i saadan en Bunke.

Der var temmelig dybe Rendestene. Ud for Indkørslerne til Husene laa der nogle kraftige Overkørsler af Træ. Det var nemlig nødvendigt, at Vognene, som jo alle var hestetrukne, kunde komme ind i Gaardene. Dels skulde man hver Sommer have Tørv til hele Vinterens Forbrug, dels skulde den Mødding, som fandtes i enhver Gaard, tømmes med passende Mellemlum. Man havde ingen Dagrenovation, saa alt Affald samlede sammen i en Mødding.

En Vandpumpe fandtes selvfølgelig ogsaa i hver Gaard, ofte i umiddelbar nærhed af Møddingen. Det gik saamænd meget godt, for der var jo ikke opfundet nær saa mange Bakterier, som man kender i Dag, og der var ingen kommunale Myndigheder, der gik rundt og kontrollerede.

Uden for næsten hver Ejendom stod der en Bænk, og der sad man om Aftenen og sommetider ogsaa om Dagen og snakkede med de forbipasserende.

En anden Ting, man ogsaa vilde lægge Mærke til, var, at i hvert Fald i Regnvejr stod Baljer under alle Nedløbsrørene fra Tagrenderne for at samle Regnvand. Dette var dejligt blødt Vand, som brugtes, naar man vaskede Stovvask.

Bag hver Ejendom var et Udhus med Vaskehus, Tørvehuse og Lokummer. Man havde ikke Vand indlagt, saa ved

alle Ejendomme laa der en Række Lokummer, et til hver Lejer og ligeledes et Tørvehus til hver Lejer.

Vandværket etableredes i 1907.

Man havde ingen organiseret Dag- eller Natrenovation. Dette er først begyndt paa privat Basis i 1920-22 ved Vognmand Thornvig. Først den 1. Juli 1947 faar han Overenskomst med Kommunen herom.

Natrenovationen var en Luftforurener af Rang. Man bar de aabne Spande fra Gaardene ud paa Gaden, hvor man hældte Indholdet op i en stor, aaben Kassevogn, og det gav selvfølgelig en forfærdelig Stank gennem hele Gaden for ikke at sige hele Byen. – Det var meget ubehageligt, naar man havde været i Byen om Aftenen, da at møde dette Køretøj. Og jeg tror, de allerede begyndte Kl. 22.

1934 averterede Kommunen, at Husejerne havde en Frist paa 10 Aar til at faa W.C. indlagt. Men der maa have været nogle Efternølere, for helt ophørte Natrenovationen først den 1. Oktober 1961 dog i en moderniseret Form.

Gadebelysningen var Gaslygter. Der var en Lygtetænder som Morgen og Aften gik rundt med en Stang og tændte og slukkede Lygterne.

Bryggergade var en sekundær Gade dengang, antagelig fordi Indkørslen fra Hovedgaden kun var en Smøge. Bryggergade havde ikke Gaslygter, men kun Olie- eller Tranlamper.

Trafikken var ikke overvældende. Det var mest Fodgængere, ganske enkelte Cykler, Hestevogne, en Gang imellem et Studekøretøj og en Del Trækvogne. Alle Forretninger havde en Trækvogn at køre Varer ud paa, men Cyklebude

Torvet, ca. 1900, med Gaslygter og Bypumpe. Vognen, der holder for Hotel Eydes Dør, hentede de Rejsende ved Togene

kendtes absolut ikke endnu. Al Budtjeneste foregik til Fods.

Undertiden kom der et Spand løbske Heste farende gennem Gaden med en slingrende Vogn efter sig. Saa var det bare med at komme af Vejen, indtil en modig Mand sprang ind paa dem og fik dem standset.

Da Vognen slingrede fra den ene Side til den anden, faldt det meste af det, der var på den, af. Det maatte man saa til at samle sammen igen.

Østergade 1907. Det lave Hus midt i Billedet er Fotorama. Læg Mærke til Skolepigernes store Forklæder. – Billedet viser tydeligt, at det er Hestekøretøjernes Tid. – I Sidegaderne kom Haveejerne straks ud med Kost og Fejlblad, naar der var »nedfaldne Pærer« ud for Ejendommene

Det var mest Arbejdsvogne, man saa paa Hernings Gader, men om Søndagen naar der var Barnedaab eller Konfirmation, kom Landauerne frem og kørte Selskaberne til og fra Kirken. Vi havde en Hund, som en Søndag Formid-

dag laa og sov midt paa Hovedgaden. Der var næsten aldrig nogen Trafik om Søndagen, men desværre var der Barnedaab, og der kom en Landauer med et Par friske Frederiksborgere for, som skulde til Kirken. Der skulde køres lidt friskt, ofte maatte den jo køre fire fem Gange, inden hele Selskabet var kørt hjem, og Hunden kom ikke hurtigt nok af Vejen, saa en af Hestene kom til at sparke til den, saa dens Underkæbe blev knust, og saa maatte vor kære Hund jo aflives.

Hændelsen siger jo lidt om Trafikken paa Hernings Gader en Søndag Formiddag.

Landauerne havde lyseblaat Indtræk, men Fabrikant Truelen havde en med brunt Indtræk, og naar vi en sjælden Gang havde Kongebesøg, kørte de kongelige i den.

Om Vinteren kørte man i Slæde. Landboerne kom til Byen i Slæder, Sneen fik jo Lov at ligge den Gang. Alle vi Drengene havde ogsaa en lille Slæde, og naar der saa kom en hestetrukken Slæde, hængte vi bag i. Undertiden kunde der hænges ti-tolv Slæder bagi.

Enkelte, bl.a. Hotel Eyde, havde en Kane. Det saa vældig flot ud, naar de kom kørende med ringlende Bjælder og med farvede Duske af Hestehalehaar paa Hestene. Baa-de paa Slæder og Kaner sad Kusken bag paa Køretøjet paa et lille Sæde.

Man kommer uvilkaarligt til at tænke paa »Langt højere Bjerger«, for den eneste Kælkebakke, vi havde i Herning og nærmeste Omegn, var Fønnesbechsgade, og den er jo ikke særlig livsfarlig. Men der kælkede vi alle sammen i Mangel af bedre.

Det var fredelige Tider den Gang. Vores Hovedtrappe

*Familien, ca. 1910, med Hunden Bill, som saa sørgeligt maatte
afliives*

førte op til to Lejligheder paa første Sal, og der paa Trappegangen hang begge Familiers Overtøj, og Gadedøren var aldrig laast.

Herning Klædefabrik hed dengang Brødrene Lunds Fabrikker. Ca. en Gang om Aaret udbrød der Ildebrand paa Fabrikken. Naar det skete, blev en af Arbejderne sendt i Løb ned gennem Byen, ned i Mindegade, hvor Brandinspektøren, Murermester Madsen boede. Her hentede han Brandhornet, og saa gik det tilbage i Løb gennem Byen, mens han blæste i Hornet og derved sammenkaldte Brandmandskab. – Lidt efter kom saa Sprøjten fra Brandstationen i Nygade trukket af Arbejdere.

Hvor effektiv Sprøjten har været, ved jeg ikke, men Vandet skulle i hvert Fald hentes i Spande og hældes i Sprøjten, som fire Mand pumpede med.

Nogle Gange om Aaret modtog Købmand Kjærgaard i Skolegade Faar til Slagtning. De blev leveret i Købmandsgaarden og blev saa drevet i en stor Flok gennem Gaderne til Banegaarden og derfra sendt videre. Der var sikkert flere Hundrede Faar, saa der var en Tiøre at tjene for Drengene for at hjælpe med at holde Samling paa dem. – Alle Faarene havde en farvet Plet malet i Nakken. Det var de forskellige Leverandørers Mærke, saa de kunde faa Afregning for de Faar, de havde leveret.

Det var en hyggelig Tid, man havde ikke saa travlt, som man har i Dag. Man havde Tid til at snakke med hinanden, og i Middagsstunden spillede de handlende Klink paa Fortovet foran Butikkerne.

Til hver Lejlighed hørte et Gadespejl, saa man kunde

Grisemodtagelse i Købmand Kjærgaards Gaard i Skolegade, ca. 1900. Bygningen er Bethaniagade 5, hvor senere Herning Margarinefabrik havde til Huse, og hvor Fru Kjær Hansen drev Antikvitetsforretningen Cheri

sidde lunt inden Døre og se alt, hvad der foregik op og ned ad Gaden.

Vi Drengene færdedes selvstølgelig rundt i Byen og saa paa, hvad der foregik. En Dag om Ugen var der Grisetorv paa Pladsen foran Hotel Vestjylland (nu Centralhotellet). I Højskolehjemmets Gaard var der opstaldet en Hingst, og

Grisetorvet hver Torsdag foran Hotel Vestjylland, nu Centralhotellet, ca. 1913. T.v. den Forretning, som Borgmester Chr. Yde drev indtil 1903, da den solgtes til Johs. Jespersen (senere Herning Klædefabrik) og Gylding Sørensen

den skulde vi da ogsaa hen og se paa, naar den var i Arbejde.

Undertiden saa man Skorstensfejeren balancere rundt paa Tagryggene med høj sort Silkehat paa.

Man kunde ogsaa møde Byens Trommeslager. For hver 20-25 Meter standsede han op, trommede og bragte saa

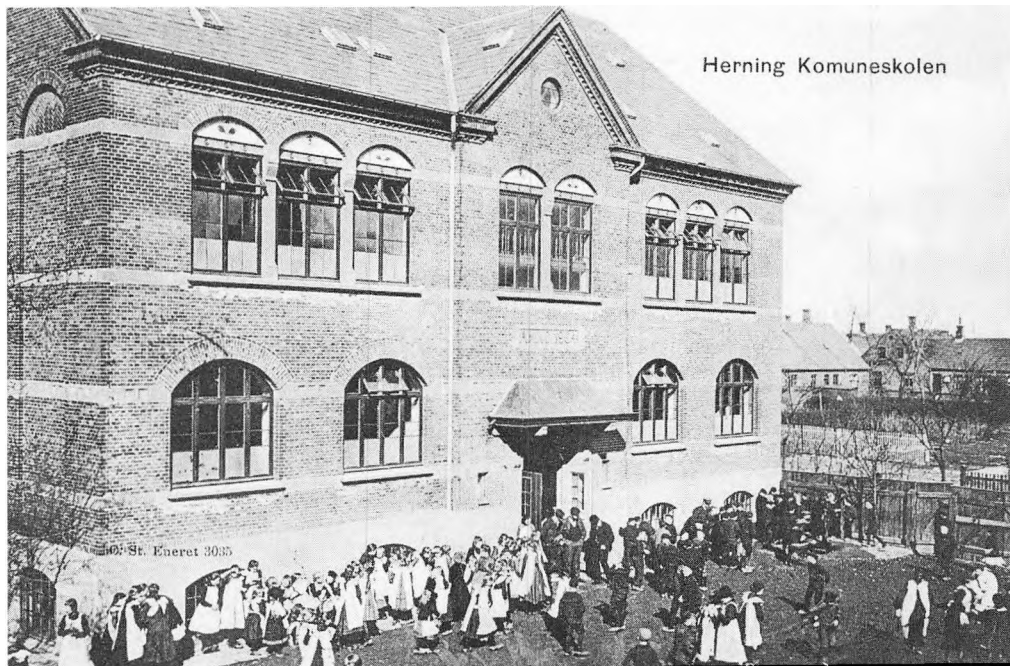

Trommemanden 1908

med høj Røst en mere eller mindre »officiel« Meddelelse, som f. Eks.: »Der er frisk Hestekød paa Torvet i Dag.«

Man mødte ogsaa tit Lirekassemænd. Det var ofte Veteraner, Invalider fra Krigen i 64, som man som Understøttelse havde givet en Lirekasse. De bar deres gamle militære Uniformer.

Næsten alle Begravelser foregik fra Kirken. Naar det var kendte Personer, der blev begravet, mødte Cheferne for Eterne: Herredsfogeden, Stationsforstander, Post-

Postkort fra 1907 af Kommuneskolen i Bethaniagade, bygget 1904. Læg Mærke til, at alle Pigerne har Forklæder paa. Kortets Afsender har skrevet: »Her ser du et Billede, der giver et godt Begreb om Hernings Størrelse«

mester og Toldforvalter op i fuld Uniform med trekantet Hat og Kaarde ved Siden. Der var ogsaa en tidligere Stabs-sergent, som mødte flittigt op til Begravelser iført Infanteriets smukke Gallauniform med de lyseblaa Benklæder, mørkeblaa Frakke med blanke Knapper, sølvvirket Bælte med Sabel og Kepi med Pompon. Det lavede vældigt op

i den altid sortklædte Skare, som fulgte Baaren den lange Vej fra Kirken til Kirkegaarden.

Mange, maaske de fleste, Mænd bar høj sort Silkehat til Begravelser.

Man havde Kakkelovne dengang, og derfor havde man kun de mest brugte Værelser opvarmede. I Resten af Huset var der hundekoldt om Vinteren. Derfor havde man en Masse Tøj paa. Uldent Undertøj med lange Underbukser, en Skjorte som skulde trækkes paa over Hovedet. Dertil selvfølgelig Benklæder, Vest og Jakke. Skulde man ud, iførte man sig en tyk Overfrakke. Kitler brugte Butikspersonalet endnu ikke.

Jeg husker, at det var et almindeligt Samtaleemne i Byen, at en ung Kommis hos Købmand Jens Ahle i Høj-skolehjemmet paa en meget varm Sommerdag havde taget Jakken af og ekspederede i Vest og Skjortæærmer. Det kunde man altsaa ikke tillade sig, skønt man anerkendte, at Skjorten var baade ren og nystrøget.

Ogsaa Kvinderne havde en Masse Tøj paa. Uldent Undertøj, Chemise, Livstykke, Korset, en Uldklokke og tre-fire Skørter. Dertil en Kjole, som naaede til Jorden, og lange Uldstrømper. Alle Skolepigerne havde lange Forklæder med Flæser paa.

Naar Kvinderne badede om Sommeren, havde de mere Tøj paa, end de har nutildags paa en kold Vinterdag.

Alle Kvinderne havde langt Haar, men saa vidt jeg erindrer, var de altid velfriserede, skønt Damefrisører var et praktisk talt ukendt Begreb.

Alle gik med Hat paa, ogsaa Damerne, saa der var adskillige Damehatteforretninger trods Byens Lidenhed. (I

Udsigt fra Tinghusets Taarn ca. 1900. – Billedet ser ud til at være meget gammelt. Men den høje, hvide Gavl til højre for Hotel Eyde er Bredgade 3, som blev bygget 1898, saa ...

1935 var her 12. I Dag, hvor Byen er 6-8 Gange saa stor, er der siger og skriver een.)

De allerfleste Mænd havde (velplejede) Skæg, men der var ingen langhaarede. Alle gik som nævnt med Hat uanset Vejret. Om Sommeren Straatag, om Vinteren Bowler eller blød Hat. Da jeg var 18, gik jeg skam ogsaa med Bowler.

Det at gaa med Hat kan ogsaa blive en Vane. Min Far

blev 84 Aar, og de sidste 23 Aar han levede, arbejdede vi sammen. Han gik aldrig med Hat paa i Stuerne, heller aldrig i Butikken, men jeg kan ikke erindre, at han nogensinde er gaaet fra Butikken op paa første Sal uden Hat paa.

Gaarden »Lillelund« lige Nord for Herning ejedes dengang af en Proprietær Søe. Han havde to meget smukke Døtre, som var meget omsværmede i det herningensiske Selskabsliv.

Den ene af Døtrene blev gift med den unge Kommiss, som ekspederede i Skjorteærmer. Han hed Strand. Altsaa Søe og Strand. Den anden blev gift med Landinspektør Tage Klint. Altsaa Søe og Klint. Det var ham, der senere blev Direktør for De forenede Automobilfabrikker i Odense.

Engang skulde mine Forældre sammen med nogle andre her fra Byen paa Besøg paa »Lillelund«. Der var faldet Sne, og »Rejsen« foregik i aaben Vogn. Lidt før de naaede Gaarden, væltede Vognen med hele Selskabet. Muligvis har Sneen taget Stødet af, for ingen kom til Skade, trods det, at to kom til at hænge paa et Staaltraadshegn.

Lønningerne dengang var ikke store. Jeg husker ikke, hvad en Kommiss fik i Løn, men de to Tjenestepiger, vi en Overgang havde, kostede ca. 20 Kroner om Maaneden.

En Tjenestemand, f. Eks. et Postbud, havde en Aarsløn paa 900 Kroner, altsaa 75 Kroner om Maaneden.

Men selv om Lønnen var lille, var Arbejdstiden lang. I mine allerførste Aar lukkede man Butikkerne op Kl. 6-7 om Morgenen, og man lukkede først ved 22-23 Tiden. Om Søndagen lukkede man op Kl. 7 til 10 og igen fra Kl. 16 til 22. – I 1902 fandt man dog ud af, at man kunde holde

lukket om Søndagen, og man begyndte ogsaa at lukke Kl. 21 og senere Kl. 20.

Man havde ikke megen Tid til at bruge Penge. Det er Fritiden, der koster Penge. Man udnyttede ogsaa Arbejdskraften.

Min Far fortalte ofte om sin Tid som ung Kommiss i Kalundborg. De havde som sædvanlig lukket op Pinsedags Morgen Kl. 7. – Da de skulle lukke Kl. 10, skinnede Solen fra en skyfri Himmel, og min Far syntes, han vilde ud at se Solen danse trods det sene Tidspunkt.

Han tog saa i Skoven. Men da han mødte til Aabningstiden Kl. 16, fik han den værste Omgang, han i sit Liv har faaet. Han skulde nemlig have tappet Sodavand af i de Timer. Det kan man da kalde Udnyttelse af Arbejdskraften.

Pengene var smaa, men man fik noget for dem. Vi tre Børn fik hver Søndag Eftermiddag en Tiøre. Det første jeg saa gjorde var at gaa over til Bageren, hvor jeg købte en Kringle saa stor som en udstrakt Haand. Den kostede to Øre. En af de følgende Dage gik jeg hen til vor Konkurrent, Købmand Kjeldsen, som boede i Midtbanks Hovedsæde, og købte for 5 Øre Barkchokolade. Vi havde selvfølgelig ogsaa Barkchokolade i Fars Forretning, men det, man købte hos Kjeldsen, smagte meget bedre, skønt det jo nok var kommet det samme Sted fra. – Hvad jeg brugte de sidste 3 Øre til, husker jeg ikke, men jeg kan ikke tænke mig, at jeg har ødslet dem bort paa fremmede Kvinder.

Hos Købmændene fik man et stort Kræmmerhus Bolcher for en 2 Øre.

Paa Hjørnet af Bredgade og Smøgen ned til Brygger-

Bredgade 9, hvor jeg købte min 2-Øres Kringle, ca. 1904. Her ligger nu E.B.M.s Ejendom. Lige efter Nr. 11 ses Smøgen til Bryggergade og Frøken Barfods Conditori paa Hjørnet. Nu Maibom Sko. Det høje Hus i Baggrunden er nu Sanders Varehus

gade boede Frøken Barfod, en lidt stram Dame som var Bager og Conditor. Der kunde vi gaa ind og faa serveret et stort Stykke Lagkage med Flødeskum og Syltetøj formedelst en Tiøre. Var vi rigtig ved Muffen kunde vi ligeledes for en Tiøre faa serveret en rød Sodavand.

Hvis vi manglede Penge til den Slags Udskejelser, kunde

Petroleumstankvognen, som forsynede Købmændene med Petroleum. Bag Træerne Fotorama

vi med passende Mellemrum gaa ud paa Markerne i Byens Udkanter og samle Ben, som vi kunde sælge til Købmand Mortensen i Vestergade. Det har nok været Byens Hunde, der har slæbt Benene derud, for at kunne ligge og gnave dem i Fred.

I Købmandsbutikkerne var alt i løs Vægt. Margarine kom hjem i Træbøtter og blev skaaret ud med en flad Træske. Grøn Sæbe kom i store Træspande. Sirup i store Tøn-

der med to-tre Hundrede Kilo i. Petroleum kom først i 200 l Tønder, senere fik man installeret en stor Tank med en Pumpe. Tankene blev fyldt op fra en stor kørende Tank med et Par store jyske Heste for. Der var der ogsaa en Tjans for en Dreng at køre med og holde Hestene, mens Kusken bar Petroleumen ind i Spande.

Brændevin var en stor Artikel. Købmand Mortensen og Præstmark købte i Fællesskab en Vognladning ad Gangen. En Flaske Brændevin kostede 27-28 Øre.

Sukker, Mel og Gryn blev i hvert Fald op til Aarhundredskiftet afvejet i Kræmmerhuse, som man selv vred. Poser var jo dyrere. Et Kræmmerhus fyldt f. Eks. med Melis skulde kunne holde til, at man holdt det i den ene Ende og slog det mod Kanten af Disken, uden at det gik op. Og det kræver et særligt Haandelag.

Engang for mange Aar siden kom der en Vagabond ind i Butikken til min Far og sagde, han var gammel Kolonialkommis, om der ikke kunde blive lidt til Hjælp til Natlogi.

Far havde straks Mistanke om, at det var en af den Slags, som naar han kom ind til en Kolonialkøbmand var gammel Kolonialkommis, kom han ind til en Manufakturhandler, var han gammel Manufakturkommis og saa fremdeles. – Saa Far sagde: »Naa, De er gammel Kolonialkommis«. Men Far var klar over, at med den Alder Vagabonden havde, skulde han kunne vride et Kræmmerhus, hvis han virkelig var Kolonialmand, saa Far stak ham et passende Stykke Papir og sagde: »Saa kan De ogsaa vride et Kræmmerhus«. Vagabonden vendte omkring og forlod Butikken uden et Ord.

Blanksværte var en stor Artikel paa Grund af Gadernes

Torvet ca. 1910. Torvedag. T.v. Købmandsgaarden. T.h. Realskolen. Midt i Billedet Postpakkevognen

Tilstand. Det havde Far en stor Fabrikation af. Det blev leveret i Blokke indpakket i Pergamentpapir. Hvis det var blevet for tørt, spyttede man bare paa det.

Paa en Markedsdag kunde vi i Forretningen have 7-800 Ekspeditioner. Men det gav ikke noget i Kassen, for det var ene 10 og 25 Øres Ekspeditioner.

Landboerne var nøjsomme dengang, de havde ikke mange Kontanter at slaa om sig med, men naar de kom hjem fra Marked, skulde de jo have et Kræmmerhus Bolcher med hjem til Børnene.

Torvedag 1909

Et ganske udmærket Eksempel paa jydsk Nøjsomhed er Historien om Chr. Skov fra Vorgod, der som 16-17 aarig stak af hjemmefra og stod til Søs.

Faa Aar senere landede han i Argentina, hvor han arbejdede sig op fra ingenting til at blive Jorddrot. Man sagde, han ejede et Stykke Jord paa Størrelse med Fyn med Tusinder af Tønder Land Hvede og Titusinder af Stykker Kvæg.

I sine sidste Aar kom han ofte hjem til Danmark, og det

Søndergade. Midtbanks Ejendom t.v. er opført 1901 af Tandlæge Hansen, senere Gentoft. – Ejendommen solgtes 1912 til Herning Handels- & Landbrugsbank for 85.000 Kr.

morede ham efter 60 Aars Ophold i Argentina paa sit 100 % rene jyske Maal at fortælle om, hvordan han som 9 aarig Purk var blevet sendt hjemmefra med en Ko, som skulde paa Marked i Herning. Faderens Gaard laa som nævnt i Vorgod, saa det var en Tur paa 25 Km frem og tilbage. Da han startede hjemmefra ved 4 Tiden om Morgenen, sagde hans Far til ham: »Her skal du se Christian, her

har du en 25 Øre. – Men du behøver jo ikke bruge dem allesammen.« Han havde da ogsaa Penge endnu, da han kom hjem efter en Tur paa 50 Km.

Alle i By og paa Land brugte Skraatobak, det har nok været billigere end Røgtobak. Derfor stod der Spyttebakker i alle Butikker, Kontorer og Restauranter, undertiden ogsaa i private Hjem. Naar saadanne ikke fandtes f. Eks. i Jernbanekupeer, spyttede man ganske ugenert paa Gulvet.

En god stor Cigar kostede 8 Øre, og skønt en Enøre da ogsaa var Penge værd dengang, betalte man 25 Øre for 3. Cigaretter kostede 1 Øre. Russiske Bogdanoff Cigaretter med Pampundstykke 2 Stk. for 1 Øre.

Paa Restauranterne kunde man faa 10, ja nogle Steder 12 Kaffepunche for 1 Krone.

Brevportoen var 10 Øre, Brevkort 5 Øre, Tryksager 2 og 4 Øre for hhv. inden- og udenbys.

I et Dyrskuekatalog fra 1907 har jeg set, at Dyrskuemiddagen holdtes paa Hotel Eyde. Middagen inclusive en halv Flaske Rødvin kostede 5 Kroner.

Da jeg forlod Herning i 1914, fik jeg mit første Sæt Jakketøj. Det blev syet hos Byens fineste Skrædder, og det er det mest slidstærke Tøj, jeg nogensinde har haft, men det kostede ogsaa 35 Kroner.

En Jernbanebillet til København kunde købes for en 5 Krone Seddel.

Hvert Aar i Juni Maaned kørte Far med Toget til Aarhus, hvor Chokoladefirmaet Reese & Wichmann, Hamburg, havde Juleudstilling paa Hotel Royal.

Sidst i November kom der saa fire-fem store Kasser med fine fyldte Chokolader, som Far var den eneste i Byen, der

Træerne falder, og Hovedgaden brolægges, 1904. T.h. Hotel Eyde og Midtbanks Ejendom, opført 1901

havde. Men det var fine, dyre Ting, som vi Børn ikke fik Lov at røre. Derimod havde vi et Par store Dage, naar Sukkerfigurerne kom hjem. Der var en Snes Kasser, hvori Figurene laa løst pakket i Risskaller. De kostede 2 Øre i Udsalg.

Marcipangrise og andre Marcipanfigurer fik vi ogsaa

Lov at pakke ud, i hvert Fald de smaa til 5 og 10 Øre. Saa blev der bygget en stor Juleudstilling i Bagbutikken, hvorfra alle disse Ting med mere blev solgt.

Jeg opholdt mig en Del i Butikken, der kunde jo ofte falde et Bølge eller lignende af, men naar der blev Op-træk til, at jeg skulde til at trække Kaffemøllen, fik jeg som Regel travlt med at komme ud. Der kunde altid være noget, der var mere spændende.

Man havde jo ikke endnu faaet Elektricitet, saa Kaffe-møllen skulde trækkes med Haandkraft. Vi havde Gasbelysning i Butikken, men Petroleumslamper i Privatlejligheden, saa det var en meget stor Lettelse, da man i 1908 fik El.

Vi brændte selv Kaffe. Det foregik i en Gasbrænder, men Tromlen med Bønnerne i skulde trækkes rundt med Haandkraft. I Akslen var der en Sonde, saa man kunde tage Prøver ud for at se, naar Bønnerne var tilpas brændte. Der har jeg selvfølgelig ogsaa tilbragt nogle Timer af min Ungdom.

Det var en hyggelig Tid, man havde Tid til at tale med hinanden. Ogsaa de Rejsende havde Tid til at snakke, de kunde jo ikke, som nu, gaa lige ud i Bilen og køre til den næste By. De maatte pænt vente ofte flere Timer paa det næste Tog.

Man havde ogsaa Tid til lidt Krydderi paa Tilværelsen i Form af lidt godmodigt Drilleri i al Uskyldighed.

Naar man var færdig med Forretningerne, sad man gerne lidt i Købmandens Kontor og fik en Sludder om alt muligt.

Bredgade 4, 1913. I Baggrunden Torvet. Bemærk Gadespejlet

En Dag opdager Far, at en Rejsende sidder med en splinterny Spadserestok, og han siger:

»Det var dog en farlig fin Stok, De der har.«

»Ja, det skulde være en fin Stok. Jeg har faaet den af mine Børn til min Fødselsdag.«

»Lad mig lige se den. – Ja, det er sandelig en fin Stok. Jeg skulle tage meget Fejl, om det ikke er en ægte Piasava Stok.«

Nu er Piasava de brune Fibre, som man laver Gadekoste af. Men det vidste den Rejsende ikke, saa han gik glad ud af Butikken i Bevidstheden om at eje en fin Piasavastok.

Da han gik ud af Døren, ringede Far til den næste Købmand, som den Rejsende skulde besøge, og fortalte, at nu kom den og den Rejsende, og Far havde fortalt ham, at det var en ægte Piasavastok, han havde.

Og saadan gik det fra Butik til Butik hele Gaden igennem. Alle Steder fik han at vide, at det var en ægte Piasavastok, han havde. Efterhaanden er det jo nok gaaet op for ham, at der var nogen, der drev Gæk med ham. – Men saadan noget havde man altsaa Tid til.

Hernings første Biograf blev drevet fra 1904 af A/S Fotorama, Aarhus. 1906 gik den over paa private Hænder. Teatret laa dengang Østergade 7A, der hvor Otto Jensens Farvehandel nu er.

I Begyndelsen kørte man kun een Forestilling ad Gangen. Senere blev der uafbrudt Forestilling. Saa sørgede vi for at komme lidt for sent til første Forestilling, saa kunde man nemlig se Forestillingen to Gange. Og hvis man ikke blev opdaget af Kontrolløren, kunde man blive siddende saa længe, at man fik Skældud for at komme for sent hjem i Seng.

Filmens Kvalitet var ikke noget at prale af set med Nutidens Øjne. Alle Film ledsagedes af Klavermusik. Den nuværende Ejer af Fotorama har siddet i mange Hundrede Timer og spillet Klaver til Filmene.

Der var ikke saa mange Adspredelser som nu, men der var heller ikke Brug for saa meget, da man ingen Fritid

Fotorama, antagelig 1909

havde. Senere da man holdt lukket om Søndagen, kan man jo nok undres over, hvad Folk foretog sig.

Man dyrkede maaske mere Hjemmeliv, end man gør nu, man var ikke Soldyrkere, som man skal være i Dag. I daarligt Vejr spillede man forskellige Former for Brædtspil eller Kortspil, og man lagde Kabaler. Og saa hørte det til almindelig Dannelselse, at man lærte at spille et eller andet Musikinstrument. I godt Vejr gik man Tur paa Gaderne eller i Anlægene. Nogle tog Toget til Gjødstrup eller Ham-

Far og Husets gode Ven, Boghandler Jacobsen

merum, hvor man kunde faa en Kop Kaffe, inden man tog Toget tilbage, eller man spadserede den ene Vej. – Man kunde ogsaa tage til Skærbæk, hvor der bag Savværket laa et Skovløberhus, hvor der kunde faas Kaffe eller en rød Sodavand.

Man kunde ogsaa leje en Charabanc til saadanne Ture, og saa kunde man naa helt til Høgildgaard, hvor der ogsaa var Servering.

Engang om Aaret eller saa var der mange, der tog længere væk, til Bækkelund, Silkeborg, Laven eller Svejlbæk.

D.S.B. mente dengang, at deres ældste og daarligste Materiel kunde slides op her i de nøjsomme Hedeegne. Det var Kupevogne med Døre udvendig fra til hver enkelt Kupé. Der var altsaa ingen Gennemgang i Vognene. – Jeg

husker, at de ikke engang kunde lukkes op indvendig fra, saa hvis man skulde ud, og der ikke var en Konduktør i Nærheden, maatte man med Besvær lukke Vinduet i Døren op og læne sig ud og laase op udvendig fra. Senere blev de dog lavet, saa man ogsaa kunde laase op indvendig fra. – Under Kørslen maatte Konduktøren balancere fra Vogn til Vogn paa Trinbrædderne og billettere gennem Vinduet eller den aabnede Dør, hvilket maa have været et livsfarligt Job ikke mindst i Regnvejr og om Vinteren.

Far lejede ofte en Charabanc, og saa gik Turen som Regel til Skærbæk, som Far havde en Femtepart af, idet der var fem af Byens Købmænd, der i Fællesskab havde købt Gaarden. Selve Gaarden blev drevet af en Bestyrer og gav som Regel Underskud. Der hvor Restaurationen eller nu Familiehøjskolen ligger, laa der et Uldspinderi, som blev drevet af Vandkraft fra Søen. Derude i Skærbæk har jeg tilbragt de fleste Sommersøndagseftermiddage og havde det dejligt med Roning paa Søen og Leg i Plantagen.

Hver Lørdag modtog vi en Mappe med 5 Ugeblade, som vi havde Lørdag, Søndag og Mandag. – Tirsdag Morgen gik de videre til den næste. De fem Blade var saamænd: Hjemmet, Familiejournalen som stadig eksisterer i betydeligt fyldigere Format end dengang. Og saa tre Blade, som forlængst er gaaet ind: Klods Hans, Verden og Vi og det fornemme Illustreret Tidende.

1906 kom der en ung, meget nationalt begejstret Lærer til Byen. Han hed Sv. Tage Kofoed, og han startede Herning Drengforbund, vel nok en Forløber for F.D.F. og Spejderkorpset.

Om Vinteren havde vi Gymnastik en Gang om Ugen, og om Sommeren samledes næsten hver Søndag Morgen omkring 100 Drengene paa Torvet i nyvaskede hvide Bluser. Efter at Fanen var ført til højre Fløj til Fanemarchen, marcherede vi med fuld Musik ud i Omegnen, Gjødstrup, Skærbæk eller andre Steder.

Ved 12 Tiden var vi hjemme igen og førte Fanen til venstre Fløj. – Det var en mere militærisk, men ogsaa en betydelig mere pompøs Maade at føre Fanen frem paa, end den F.D.F. senere brugte.

I Begyndelsen stod Folk bare og gloede paa det, men saa var der en, der tog Hatten af, da Fanen blev ført forbi, og saa varede det ikke længe, før alle Tilskuerne blottede Hovedet under denne Ceremoni.

Den første Uge af Sommerferien arrangeredes en saakaldt Stortur. Dels med Tog, dels med Skib, men sandelig ogsaa til Fods.

Aaret før jeg var gammel nok til at komme med, gik Turen til Dybbøl, hvor Kofoed forklarede hele Slagets Gang, og jeg tør roligt sige, at alle de Drengene, der var med paa den Tur, aldrig glemte den.

Et Aar besøgte vi Frijsenborg, et andet Aar Wedelsborg paa Fyn. Et Aar var vi i Askov, Skibelund Krat og paa Skamlingsbanken osv. osv.

Lærer Kofoed førte os ud i Naturen og lærte os Kærlighed til vort Fædreland, og han lærte os Respekt for Flaget. Tabet af Sønderjylland var ham en personlig Sorg, og efter at Sønderjyderne havde stemt sig hjem til Danmark i 1920, var han en af de første, der søgte derned, og han virkede i ca. 35 Aar som Lærer i Aabenraa.

Herning Drengesforbund foran Frijsenborg Slot, ca. 1912. Desværre er Lærer Kofoed ikke med paa Billedet. Af de fem Delingsførere i venstre Del af Billedet er Nr. 3 Isenkræmmer Levin Sepstrup. Nr. 4 er Manufakturhandler Johannes (I. K.) Larsen, og Nr. 5 Blikkenslagermester A. C. Engelbredt

At han havde betydet noget for Danskheden i Aabenraa, fik jeg et Indtryk af, da jeg engang i Halvtredserne besøgte ham. (Han var gift med min Kusine, som var Datter af Dyrnlæge, Branddirektør Chr. Krarup, Søn af Justits-

raad Helmuth Krarup, som skrev »Minder fra det svundne Hammerum Herred og Herning. 1891«).

Han var pensioneret paa det Tidspunkt og havde været syg, men vi spadserede en Tur i Aabenraas gamle Gader, og han fortalte interessant om Byen og dens gamle Huse. Det var meget mærkeligt at se, at næsten hvert eneste Menneske vi mødte, unge og gamle, alle standsede op, og med Hatten i Haanden hilste i dyb Ærbødighed paa den gamle Lærer.

Det var en Oplevelse, som gjorde Indtryk, og jeg glemmer den aldrig.

Efterhaanden blev Cyklerne mere og mere almindelige, og saa kunde man komme hurtigere og dermed længere ud, men de brugtes kun til Fornøjelse, om jeg saa maa sige. Til Budkørsel brugtes de ikke endnu, det foregik til Fods.

1909 saa vi den første Flyvemaskine. Det var en fransk Flyver, Poulain, som fløj fra en Mark i Birk, omtrent der hvor Truelsens Fabrik nu ligger.

Man kunde godt faa en Tur med ham. Ret højt fløj han ikke, og Turen gik kun ud til Gjellerup Kirke. Der var kun ganske enkelte, der havde Mod til at prøve, deriblandt en Dame, som blev meget beundret for sit Mod.

Omtrent paa samme Tid kom den første Bil til Herning. Det var en Mekaniker og Cykelhandler Tholstrup, der boede, hvor Stenhuggeren i Fønnesbechsgade bor, der, hvis jeg ikke tager meget Fejl, havde den første Bil her i Byen. Det var en lukket Vogn, som der var ofret en Masse Karetmagerarbejde paa, saa man kan godt sige, at den var med Løvefødder og Gesvejsninger. Omtrent samtidig fik

Hans Dynesens Biler, 1915, ud for Bredgade 31. Bemærk Gearstængerne uden paa Vognene og Ballonhornene. Den bageste er Autodagvognen til Videbæk, som har afløst Hestedagvognen

en af Fabrikanterne Brødrene Lund en mindre, aaben Vogn, og Cykelhandler Hans Dynesen, Bredgade 26 (nu Møller Jensens Radio), en lang, aaben Vogn, som han udlejede med Chauffør. Min Far med Familie og Boghandler Jacobsen lejede den til en Tur til Holstebro.

At Biler var noget ganske nyt og ukendt, fik man et

tydeligt Indtryk af, idet samtlige Kuske paa de Vogne, vi mødte, gjorde, hvad de kunde for at gøre Hestene bange.

Længe før vi mødtes, svingede de med Pisken og hev og sled i Tømmerne med det Resultat, at Hestene selvfølgelig blev nervøse.

Det maa have været Landmænd, der skulde paa Besøg paa andre Gaarde, for der var 4-5-6 Personer paa hver Vogn, og de fik morderlig travlt med at komme af. Hvis der var en Sidevej, kørte man derind; var der ingen, kørte man simpelthen ind paa Markerne. Kun ganske enkelte blev paa Vejen. Bilen kørte saa helt ind til Siden og standsede Motoren, mens Hestene chasserede forbi.

Jernbanen til Skanderborg blev aabnet 1877, Skjern 1881, Holstebro 1903 og Viborg 1904, saa de fandtes allerede i min Barndom. Vejlebanen derimod blev først aabnet i 1914.

Jeg var med det første ordinære Tog, der kørte paa Linien. Der var nemlig sket det, at vor Nabo gennem mange Aar, Boghandler Jacobsen, var flyttet over Gaden til Nr. 9, og Uhrmager Grimstrup var rykket ind i Stedet. Selvfølgelig skulde jeg ogsaa se, hvad Uhrmagerne lavede, saa jeg opholdt mig tit i Værkstedet og blev gode Venner med Uhrmageren. Og denne Uhrmager skulde med det første Tog ud til samtlige Stationer for at stille Uhrene, og han inviterede mig med.

Til de Pladser, hvor der ingen Jernbane var, kørte saakaldte Dagvogne ad Landevejen. De kørte bl.a. til Videbæk, Brande, Timring og Ørre og muligvis flere andre Steder.

Det var nogle store, hestetrukne Karrosser, som kunde

Det pulserende Liv paa Bredgade 1903 med Arbejdsvogne. Til højre Grisetoilet foran Hotel Vestjylland (Centralhotellet). De to store Skilte: Crome & Goldschmidts Udsalg ved (Borgmester) Chr. Yde. – P. O. Mølgaard blev købt af Nørregaard & Clausen A/S

rumme 6-8 Personer. De fleste udgik fra Hotel Herring Gaard. En enkelt fra Købmand Præstmarks Gaard (nu Carlo Møller). Jeg har mange Gange været sendt til disse Dagvogne med Pakker, som skulde med.

Herningegnen var en fattig og nøjsom Hedeegn, som

Lærer Raskmark en Gang i Radioen karakteriserede ved: Flid, Nøjsomhed og Gudsfrygt.

Naar Landboerne kom til Byen, var det ofte i en Arbejdsvogn med store, jydsk Arbejdsheste for. Kuskene var næsten alle iført en Vadmelsfrakke, som naaede til Jorden, og som var forsynet med et bredt Bælte og en meget bred Krave, som kunde slaas op om Ørerne.

Jeg gik mange Gange daglig gennem Købmandsgaarden paa Hjørnet af Torvet og var saa vant til at se denne Befordring og Paaklædning, at jeg slet ikke kunde tænke mig, at det kunde være anderledes.

Nogle faa Aar senere blev jeg ansat i en Korn- og Foderstofforretning i Odder, og der kom alle Landboerne fra de fede Jorder kørende i Stadsvogne. Om Vinteren alle iført Pels. – Og sikke nogle Forspand de havde, skønne kraftige Frederiksborgere.

Der opdagede jeg tydeligt Forskellen paa de fede og de magre Jorder.

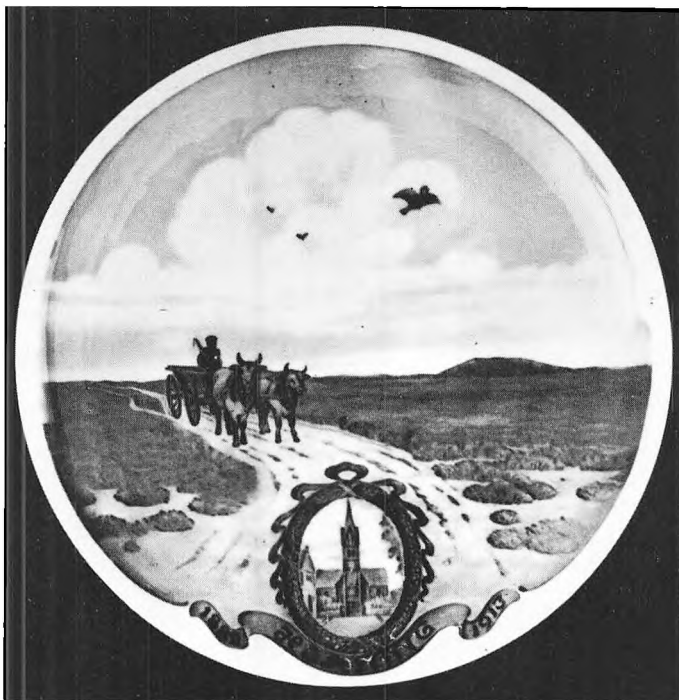
Festlighederne i Anledning af Hernings Overgang til Købstad husker jeg ikke meget om. Formodentlig har det mest været for Voksne. Men selvfølgelig var jeg da med paa Torvet om Aftenen den 31. Marts 1913, da man stod og ventede paa, at den kongevalgte Borgmester, Chr. Yde, skulle proklamere Overgangen til Købstad.

Der var ikke Lys i Kirkeuhret dengang, saa man kunde ikke se, hvad Klokkeren var paa det, saa man ventede paa, at det skulde sla de sædvanlige 12 Slag, men af en eller anden Grund udeblev de ganske, saa Købstaden blev nogle Minutter forsinket i Starten. En Forsinkelse som man vel nok kan sige er indhentet nogle Gange.

*Torvet pyntet i Anledning af Byens Ophøjelse til Købstad
1. April 1913*

Far og Boghandler Mathesen (Jacobsens Efterfølger) udgav i Dagens Anledning en Platte fra Den kongelige Porcelainsfabrik i 250 Eksemplarer. Tegnet af Kunstneren Olav Jensen. – Det hænder, at et enkelt Eksemplar kommer i Handelen. Dagspris: ca. 1.000 Kroner.

Herning Platten udkom 1. April 1913 i Anledning af Byens Overgang til Købstad. Overskuddet tilfaldt Handelsstandsforeningens Hjælpekasse

Det var nogle springende Indtryk, som en Dreng kunde faa i en længst svunden Tid af Landsbyen Herning.

Det er mærkeligt at tænke sig bare 65 Aar tilbage i Tiden.

Da maatte man daglig rengøre, pudse og fylde et Antal Petroleumslamper. Rense ud og tænde op i et Antal

Kakkelovne. Maden maatte hentes op fra Kælderen og tilberedes over Tørveild paa Komfuret.

Intet El-Komfur, ingen Støvsuger, intet Køleskab, ingen Dybfryser, ingen Røremaskine, ingen Opvaskemaskine, ingen Kaffemaskine, kort sagt ingen El-Husholdningsmaskiner af nogen Art. De blev, som Palle Lauring skriver i »De byggede Riget«, først opfundet, da de amerikanske Kvinder krævede, at deres Mænd skulde deltage i Husholdningsarbejde og Børnepasning.

Men tænk bare hvordan en Dag uden El vilde forløbe. Det vilde være et Mareridt.

LANDSBYEN HERNING

1900-1914

af Sv. A. Gjeding-Thisted

Bogen er sat med Linotype Janson

Papiret er uno-cote

Tilrettelagt af Finn Broløs

Trykt og udgivet Julen 1972 hos

Poul Kristensen, Herning

ISBN 87 7468 007 2